Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MACIEJ SZPUNAR
της 5ης Νοεμβρίου 2014[1]

Υπόθεση C-477/13

Eintragungsausschuss bei der Bayerischen Architektenkammer
κατά
Hans Angerer

[αίτηση του Bundesverwaltungsgericht (Γερμανία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων — Ελευθερία εγκαταστάσεως — Οδηγία 2005/36/ΕΚ — Αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων — Πρόσβαση στο επάγγελμα του αρχιτέκτονος — Διακινούμενος εργαζόμενος κάτοχος διπλώματος που δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα V, σημείο 5.7, της οδηγίας 2005/36/ΕΚ — Άρθρο 10 — Έννοια της φράσεως «συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι» — Έννοια του “αρχιτέκτονος”»

Εισαγωγή

1. Το άρθρο 10 της οδηγίας 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων[2], προσδιορίζει το πεδίο εφαρμογής του γενικού συστήματος αναγνωρίσεως των τίτλων εκπαιδεύσεως. Με την υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως ζητείται από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει για πρώτη φορά ορισμένες από τις έννοιες που περιλαμβάνονται στο άρθρο αυτό και να αποφανθεί επί της κανονιστικής αξίας τους. Το Bundesverwaltungsgericht (ανώτατο ομοσπονδιακό διοικητικό δικαστήριο) (Γερμανία), επιληφθέν αναιρέσεως, διερωτάται αν είναι ορθή η ερμηνεία που ακολούθησαν στο ζήτημα αυτό τα δύο κατώτερα δικαστήρια που επιλήφθηκαν της υποθέσεως.

2. Αντίδικοι στη συγκεκριμένη υπόθεση είναι ο H. Angerer, ο οποίος έλαβε το πιστοποιητικό του «planender Baumeister» (αρχιτεχνίτη οικοδόμου/προγραμματισμού και τεχνικού υπολογισμού) και η Eintragungsausschuss bei der Bayerischen Architektenkammer (Επιτροπή Εγγραφών του Επιμελητηρίου Αρχιτεκτόνων της Βαυαρίας, στο εξής: επιτροπή εγγραφών). Ο H. Angerer αιτείται την εγγραφή του στο μητρώο των αρχιτεκτόνων της Βαυαρίας, αίτημα το οποίο απέρριψε η επιτροπή εγγραφών.

3. Το κύριο ζήτημα της παρούσας ένδικης διαφοράς δεν έγκειται ωστόσο στο κατά πόσον ο H. Angerer πληροί τις ουσιαστικές απαιτήσεις που θεσπίζονται με την οδηγία 2005/36 για την άσκηση στη Γερμανία της επαγγελματικής δραστηριότητας του αρχιτέκτονος. Αφορά αποκλειστικώς το ερώτημα αν επιτρέπεται στις γερμανικές αρχές και στα δικαστήρια της χώρας να εφαρμόσουν στην υπό κρίση υπόθεση το γενικό σύστημα αναγνωρίσεως των τίτλων εκπαιδεύσεως που καθιερώνεται με την οδηγία 2005/36 ή αν το άρθρο 10 της οδηγίας 2005/36 δεν τους το επιτρέπει.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — ΕΕ L 255, σ. 22.

4. Κατά την εκτίμησή μου, η απάντηση είναι ότι επιτρέπεται στις γερμανικές αρχές και στα δικαστήρια της χώρας να εφαρμόσουν τη συγκεκριμένη πρόβλεψη της οδηγίας 2005/36. Προτείνω στο Δικαστήριο να ερμηνεύσει την οδηγία 2005/36 κατά τρόπο που να συνάδει με τη ratio τόσο της εσωτερικής αγοράς όσο και των θεμελιωδών διατάξεων της Συνθήκης που αφορούν την ελευθερία εγκαταστάσεως.

Νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

5. Η οδηγία 2005/36 χωρίζεται σε έξι τίτλους: γενικές διατάξεις (I), ελεύθερη παροχή υπηρεσιών (II), ελευθερία εγκαταστάσεως (III), όροι ασκήσεως του επαγγέλματος (IV), διοικητική συνεργασία και εκτελεστικές αρμοδιότητες έναντι των πολιτών (V) και λοιπές διατάξεις (VI).

6. Ο τίτλος III περί ελευθερίας εγκαταστάσεως περιλαμβάνει με τη σειρά του τέσσερα κεφάλαια: γενικό σύστημα αναγνωρίσεως των τίτλων εκπαιδεύσεως (I), αναγνώριση της επαγγελματικής πείρας (II), αναγνώριση βάσει του συντονισμού των ελάχιστων προϋποθέσεων εκπαιδεύσεως (III) και κοινές διατάξεις περί εγκαταστάσεως (IV).

7. Το άρθρο 10 της οδηγίας 2005/36, το οποίο ανήκει στον τίτλο III, κεφάλαιο I, έχει ως εξής:

«Το παρόν κεφάλαιο εφαρμόζεται σε όλα τα επαγγέλματα που δεν καλύπτονται από τα κεφάλαια II και III του παρόντος τίτλου, καθώς και στις ακόλουθες περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών, για συγκεκριμένους και εξαιρετικούς λόγους, δεν πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στα ανωτέρω κεφάλαια:

α) για τις δραστηριότητες του παραρτήματος IV, όταν ο μετανάστης δεν πληροί τις απαιτήσεις των άρθρων 17, 18 και 19·

β) για ιατρούς βασικής εκπαίδευσης, ειδικευμένους ιατρούς, νοσοκόμους υπεύθυνους για γενική περίθαλψη, οδοντιάτρους, ειδικευμένους οδοντιάτρους, κτηνιάτρους, μαίες/μαιευτές, φαρμακοποιούς και αρχιτέκτονες, όταν ο μετανάστης δεν πληροί τις απαιτήσεις ουσιαστικής και νόμιμης επαγγελματικής άσκησης που αναφέρονται στα άρθρα 23, 27, 33, 37, 39, 43 και 49·

γ) για αρχιτέκτονες, όταν ο μετανάστης είναι κάτοχος τίτλου εκπαίδευσης που δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα V, σημείο 5.7·

δ) υπό την επιφύλαξη των άρθρων 21 παράγραφος 1, 23 και 27, για ιατρούς, νοσοκόμους, οδοντιάτρους, κτηνιάτρους, μαίες/μαιευτές, φαρμακοποιούς και αρχιτέκτονες, οι οποίοι είναι κάτοχοι τίτλου εκπαίδευσης ειδικότητος που πρέπει να ακολουθεί μετά την εκπαίδευση για την απόκτηση τίτλου εκ των περιλαμβανομένων στο παράρτημα V, σημεία 5.1.1, 5.2.2, 5.3.2, 5.4.2, 5.5.2, 5.6.2 και 5.7.1, αποκλειστικά και μόνο για την αναγνώριση της συγκεκριμένης ειδικότητας·

ε) για νοσοκόμους υπεύθυνους για γενική περίθαλψη και ειδικευμένους νοσοκόμους οι οποίοι είναι κάτοχοι τίτλου εκπαίδευσης ειδικότητος που πρέπει να ακολουθεί μετά την εκπαίδευση για την απόκτηση τίτλου εκ των περιλαμβανομένων στο παράρτημα V, σημείο 5.2.2, όταν ο μετανάστης ζητεί αναγνώριση σε άλλο κράτος μέλος στο οποίο οι σχετικές επαγγελματικές δραστηριότητες ασκούνται από ειδικευμένους νοσοκόμους που δεν έχουν εκπαιδευθεί ως νοσοκόμοι υπεύθυνοι για γενική περίθαλψη·

στ) για ειδικευμένους νοσοκόμους που δεν έχουν εκπαιδευθεί ως νοσοκόμοι υπεύθυνοι για γενική περίθαλψη, όταν ο μετανάστης ζητεί αναγνώριση σε άλλο κράτος μέλος στο οποίο οι σχετικές επαγγελματικές δραστηριότητες ασκούνται από νοσοκόμους υπεύθυνους για γενική περίθαλψη, ειδικευμένους νοσοκόμους που δεν έχουν εκπαιδευθεί ως νοσοκόμοι υπεύθυνοι για γενική περίθαλψη ή ειδικευμένους νοσοκόμους οι οποίοι είναι κάτοχοι τίτλου εκπαίδευσης ειδικότητος που πρέπει να ακολουθεί μετά την εκπαίδευση για την απόκτηση τίτλου εκ των περιλαμβανομένων στο παράρτημα V, σημείο 5.2.2·

ζ) για τους μετανάστες που πληρούν τις απαιτήσεις του [άρθρου] 3, παράγραφος 3.»

Το γερμανικό δίκαιο

8. Στη Γερμανία, το δίκαιο που διέπει τα των αρχιτεκτόνων εμπίπτει στη νομοθετική αρμοδιότητα των ομόσπονδων κρατών (Länder) [άρθρο 70, παράγραφος 1, του Θεμελιώδους Νόμου (Grundgesetz)]. Οι προϋποθέσεις γενέσεως του δικαιώματος εγγραφής στο μητρώο των αρχιτεκτόνων του Επιμελητηρίου Αρχιτεκτόνων της Βαυαρίας ρυθμίζονται στο άρθρο 4 του βαυαρικού νόμου περί επιμελητηρίου αρχιτεκτόνων και πολιτικών μηχανικών της Βαυαρίας [Gesetz über die Bayerische Architektenkammer und die Bayerische Ingenieurekammer-Bau, Baukammerngesetz (*GVBl* σ. 308)], που τροποποιήθηκε εσχάτως με τον νόμο της 11ης Δεκεμβρίου 2012 (*GVBl* σ. 633) (στο εξής: BauKaG). Στο άρθρο αυτό ορίζονται τα εξής:

«(1) Το μητρώο αρχιτεκτόνων τηρείται από το Επιμελητήριο Αρχιτεκτόνων.

(2) Στο μητρώο αρχιτεκτόνων εγγράφεται κατόπιν αιτήσεως, όποιος:

1. έχει κατοικία, εγκατάσταση ή κύρια επαγγελματική απασχόληση στη Βαυαρία,

2. συμμετείχε επιτυχώς στις τελικές εξετάσεις ολοκληρώσεως ενός κύκλου σπουδών

   a) όταν η κανονική διάρκεια των εν λόγω σπουδών είναι τουλάχιστον τέσσερα έτη για τα αναφερόμενα στο άρθρο 3, παράγραφος 1, έργα της ειδικότητας της αρχιτεκτονικής (κατασκευή κτιρίων) ή

   b) όταν η κανονική διάρκεια των εν λόγω σπουδών είναι τουλάχιστον τέσσερα έτη για τα αναφερόμενα στο άρθρο 3, παράγραφοι 2 και 3, έργα της ειδικότητας της αρχιτεκτονικής εσωτερικών χώρων ή τοπίων, σε γερμανικό πανεπιστήμιο, σε γερμανική δημόσια ή αναγνωρισμένη από το κράτος Σχολή Μηχανικών (Akademie) ή σε ισότιμο προς τα ανωτέρω γερμανικό εκπαιδευτικό ίδρυμα και

3. πραγματοποίησε μεταγενέστερη πρακτική άσκηση στην οικεία ειδικότητα τουλάχιστον επί δύο έτη.

Στον χρόνο της πρακτικής ασκήσεως πρέπει να υπολογίζονται και προγράμματα επαγγελματικής καταρτίσεως και μετεκπαιδεύσεως που διοργανώνει το Επιμελητήριο Αρχιτεκτόνων στον τομέα του τεχνικού και οικονομικού σχεδιασμού καθώς και του πολεοδομικού δικαίου.

(3) […]

(4) Την προϋπόθεση της παραγράφου 2, σημείο 2, στοιχείο a, πληροί και όποιος μπορεί να αποδείξει ότι κατέχει ισότιμο πτυχίο από ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα ή από άλλο εκπαιδευτικό ίδρυμα της αλλοδαπής. Για τους υπηκόους κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή συμβαλλομένου κράτους στη Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο ισχύουν ως ισότιμοι οι τίτλοι εκπαιδεύσεως που έχουν ανακοινωθεί ή είναι επαρκώς αναγνωρισμένοι κατά τα άρθρα 21, 46 και 47 της οδηγίας

2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων (ΕΕ L 255, σ. 22, διορθωτικό ΕΕ 2007, L 271, σ. 18, ΕΕ 2008, L 93, σ. 28, ΕΕ 2009, L 33, σ. 49), η οποία τροποποιήθηκε εσχάτως με τον κανονισμό (ΕΕ) 623/2012 της 11ης Ιουλίου 2012 (ΕΕ L 180, σ. 9), σε συνδυασμό με το παράρτημα V σημείο 5.7.1. αυτής, καθώς και οι τίτλοι κατά τα άρθρα 23 και 49 της οδηγίας 2005/36/ΕΚ σε συνδυασμό με το παράρτημα VI σημείο 6 αυτής. [...]

(5) Οι προϋποθέσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 2, σημεία 2, στοιχείο a, και 3, συντρέχουν και όταν ένας υπήκοος κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή ενός συμβαλλομένου κράτους της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο δεν πληροί, για συγκεκριμένους και εξαιρετικούς λόγους υπό την έννοια του άρθρου 10, στοιχεία β′, γ′, δ′ και ζ′, της οδηγίας 2005/36/ΕΚ, τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση των τίτλων εκπαιδεύσεως βάσει του συντονισμού των ελαχίστων προϋποθέσεων εκπαιδεύσεως κατά την έννοια της οδηγίας 2005/36/ΕΚ, εάν κατά τα λοιπά συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 13 της οδηγίας 2005/36/ΕΚ· πρόκειται συναφώς για εξομοιούμενη εκπαίδευση κατά την έννοια του άρθρου 12 της οδηγίας 2005/36/ΕΚ. [...] Η πρώτη περίοδος ισχύει αντιστοίχως για πρόσωπα που έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιούν τον επαγγελματικό τίτλο του αρχιτέκτονος βάσει νόμου, ο οποίος παρέχει στην αρμόδια αρχή κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή συμβαλλομένου κράτους στη Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο την εξουσία να χορηγεί τον τίτλο αυτό σε υπηκόους των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή των συμβαλλομένων κρατών του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου, οι οποίοι έχουν διακριθεί ιδιαιτέρως λόγω της ποιότητας των έργων τους στον τομέα της αρχιτεκτονικής.

[…]»

Τα πραγματικά περιστατικά, η διαδικασία και τα προδικαστικά ερωτήματα

9. Ο H. Angerer, Γερμανός υπήκοος και κάτοικος Γερμανίας και Αυστρίας, έχει ασκήσει στην Αυστρία, από 1ης Μαρτίου 2007, επαγγελματική δραστηριότητα ως «planender Baumeister», αφού προηγουμένως υποβλήθηκε επιτυχώς στις αντίστοιχες εξετάσεις επάρκειας κατά το αυστριακό δίκαιο.

10. Η ιδιότητα του «planender Baumeister» δεν του επιτρέπει να ασκήσει στην Αυστρία επαγγελματική δραστηριότητα ως αρχιτέκτων.

11. Επιπροσθέτως, στη Γερμανία δεν υφίσταται η ιδιότητα του «planender Baumeister».

12. Στις 25 Απριλίου 2008, ο H. Angerer υπέβαλε αίτηση εγγραφής στο μητρώο αρχιτεκτόνων της Βαυαρίας βάσει του άρθρου 4 του BauKaG. Στις 11 Ιουνίου 2008 [3], τροποποίησε την αίτησή του σε αίτηση εγγραφής στο μητρώο των αλλοδαπών παρόχων υπηρεσιών κατά το άρθρο 2 του BauKaG [4]. Η επιτροπή εγγραφών απέρριψε την αίτηση αυτή με την από 18 Ιουνίου 2009 απόφασή της.

13. Ο H. Angerer προσέφυγε κατά της συγκεκριμένης απορριπτικής αποφάσεως ενώπιον του Bayerisches Verwaltungsgericht München (διοικητικό πρωτοδικείο του Μονάχου). Το τελευταίο, με απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2009, ακύρωσε την απορριπτική απόφαση της 18ης Ιουνίου 2009 και διέταξε την επιτροπή εγγραφών να εγγράψει τον H. Angerer, σύμφωνα με το άρθρο 2 του BauKaG, στο μητρώο των αλλοδαπών παρόχων υπηρεσιών.

3 — Βλ. απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2009 του Bayerisches Verwaltungsgericht München – M 16 K 09.3302, σ. 2.

4 — Η συγκεκριμένη αλλαγή έγινε μετά από επαφές μεταξύ του H. Angerer και της επιτροπής εγγραφών, κατά τη διάρκεια των οποίων η τελευταία δήλωσε ότι ο H. Angerer δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις εγγραφής του ως αρχιτέκτονος, βλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2011 του Verwaltungsgerichtshof Bayern – 22 B 10.2360, σημείο 15, που είναι διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://openjur.de/u/493661.html.

14. Η επιτροπή εγγραφών άσκησε έφεση κατά της ανωτέρω αποφάσεως ενώπιον του Bayerischer Verwaltungsgerichtshof (διοικητικό εφετείο του Μονάχου). Στην ενώπιον του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου διαδικασία ο προσφεύγων τροποποίησε, κατόπιν υποδείξεως του δικαστηρίου και με τη σύμφωνη γνώμη της επιτροπής εγγραφών, το αίτημά του, ζητώντας να εγγραφεί στο μητρώο των αρχιτεκτόνων.

15. Με απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2011, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δέχθηκε το εν λόγω τροποποιημένο αίτημα και απέρριψε την έφεση της επιτροπής εγγραφών, επιβάλλοντας όρο κατά τον οποίον αυτή υποχρεούται να αποφανθεί θετικά υπέρ της εγγραφής του προσφεύγοντος στο μητρώο των αρχιτεκτόνων, ως αρχιτέκτονος που ασκεί ελεύθερο επάγγελμα (κατασκευή κτιρίων). Στο σκεπτικό της αποφάσεως εκτίθεται ότι οι προϋποθέσεις για την αιτηθείσα εγγραφή στο μητρώο των αρχιτεκτόνων συντρέχουν σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 5, του BauKaG σε συνδυασμό με τις σχετικές διατάξεις του άρθρου 10, στοιχείο γ′, καθώς και των άρθρων 11 και 13 της οδηγίας 2005/36.

16. Η επιτροπή εγγραφών άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Bundesverwaltungsgericht. Η αναιρεσείουσα ζήτησε τη μεταρρύθμιση τόσο της αποφάσεως του διοικητικού εφετείου του Μονάχου της 20ής Σεπτεμβρίου 2011 όσο και της αποφάσεως του διοικητικού πρωτοδικείου του Μονάχου της 22ας Σεπτεμβρίου 2009 καθώς και την απόρριψη της προσφυγής.

17. Κατά την κρίση του Bundesverwaltungsgericht, η επίλυση της εκκρεμούς ενώπιόν του διαφοράς απαιτεί ερμηνεία της οδηγίας 2005/36. Με διάταξη της 10ης Ιουλίου 2013, που περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 5 Σεπτεμβρίου 2013, το αιτούν δικαστήριο ανέστειλε την ενώπιον αυτού διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα ερωτήματα προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως:

«(1) α) Συνιστούν “συγκεκριμένους και εξαιρετικούς λόγους” κατά την έννοια του άρθρου 10 της οδηγίας οι περιστάσεις εκείνες οι οποίες ορίζονται στις επόμενες ομάδες περιπτώσεων (στοιχεία α′ έως ζ′), ή πρέπει, επιπροσθέτως αυτών των περιστάσεων, να συντρέχουν “συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι” εξαιτίας των οποίων ο αιτών δεν πληροί τις προβλεπόμενες στα κεφάλαια ΙΙ και ΙΙΙ του τίτλου ΙΙΙ της οδηγίας προϋποθέσεις;

β) Τι είδους πρέπει να είναι οι “συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι” στην προαναφερθείσα περίπτωση; Πρέπει να πρόκειται για προσωπικούς λόγους –όπως π.χ. οι απορρέοντες από το ατομικό βιογραφικό εκάστου– εξαιτίας των οποίων ο διακινούμενος εργαζόμενος δεν πληροί κατ’ εξαίρεση τις προϋποθέσεις για την αυτόματη αναγνώριση της εκπαιδεύσεώς του κατά το κεφάλαιο ΙΙΙ του τίτλου ΙΙΙ της οδηγίας;

(2) α) Προϋποθέτει η έννοια του αρχιτέκτονος κατά το άρθρο 10, στοιχείο γ′, της οδηγίας ότι ο διακινούμενος εργαζόμενος, εκτός από τεχνικές δραστηριότητες σχεδιασμού κτιρίων, επιστασίας οικοδομικών έργων (εργοταξίου) και κατασκευής, άσκησε ή μπορούσε να ασκήσει σύμφωνα με την εκπαίδευσή του, στο κράτος μέλος καταγωγής, και καλλιτεχνικές, πολεοδομικές, οικονομικές δραστηριότητες και ενδεχομένως δραστηριότητες συντηρήσεως μνημείων και, εν ανάγκη, σε ποιο βαθμό;

β) Προϋποθέτει η έννοια του αρχιτέκτονος κατά το άρθρο 10, στοιχείο γ′, της οδηγίας ότι ο διακινούμενος εργαζόμενος διαθέτει εκπαίδευση πανεπιστημιακού επιπέδου, της οποίας πρωταρχικό στοιχείο συνιστά η αρχιτεκτονική υπό την έννοια ότι αυτή περιλαμβάνει εκτός από τα τεχνικά ζητήματα σχεδιασμού κτιρίων, επιστασίας οικοδομικών έργων (εργοταξίου) και κατασκευής, και καλλιτεχνικά, πολεοδομικά, οικονομικά ζητήματα και ενδεχομένως ζητήματα συντηρήσεως μνημείων και, εν ανάγκη, σε ποιο βαθμό;

γ) (i) Έχει σημασία για τα στοιχεία α) και β) του ερωτήματος το πώς χρησιμοποιείται συνήθως ο επαγγελματικός τίτλος "αρχιτέκτων" σε άλλα κράτη μέλη (άρθρο 48, παράγραφος 1, της οδηγίας);

(ii) ή αρκεί να διαπιστωθεί το πώς χρησιμοποιείται συνήθως ο επαγγελματικός τίτλος "αρχιτέκτων" στο κράτος μέλος καταγωγής και στο κράτος μέλος υποδοχής;

(iii) ή μπορεί το φάσμα των δραστηριοτήτων που συνδέονται συνήθως με τον τίτλο "αρχιτέκτων" στην Ευρωπαϊκή Ένωση να συναχθεί από το άρθρο 46, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας;»

18. Γραπτές παρατηρήσεις υπέβαλαν οι διάδικοι της κύριας δίκης –μεταξύ των οποίων η Landesanwaltschaft Bayern [εισαγγελία της Βαυαρίας]–, η Γερμανική, η Ολλανδική και η Ρουμανική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή. Οι διάδικοι της κύριας δίκης –μεταξύ των οποίων η Landesanwaltschaft Bayern–, η Γερμανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή διατύπωσαν επίσης προφορικώς τις παρατηρήσεις τους κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 9ης Ιουλίου 2014.

Εκτίμηση

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

Οδηγία 2005/36

19. Οι κρίσιμες διατάξεις της οδηγίας 2005/36 έχουν ήδη παρατεθεί ανωτέρω. Προκειμένου να γίνει κατανοητό ποιο είναι (και ποιο δεν είναι) το διακύβευμα στην υπό κρίση υπόθεση, κρίνεται απαραίτητο να παρουσιαστούν αδρομερώς τα διαφορετικά συστήματα αναγνωρίσεως επαγγελματικών προσόντων που θεσπίζονται με την οδηγία.

20. Η οδηγία 2005/36 εκδόθηκε από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 6 Ιουνίου 2005 με ειδική πλειοψηφία[5]. Στηρίζεται δε σε συγκεκριμένες νομικές βάσεις της Συνθήκης που αφορούν την εσωτερική αγορά[6]. Καταργεί 15 προηγούμενες οδηγίες στο πεδίο της αναγνωρίσεως των επαγγελματικών προσόντων[7] και αναδιαρθρώνει και εξορθολογίζει τις διατάξεις με την ενοποίηση των ισχυουσών αρχών[8]. Στον τίτλο ΙΙΙ, η οδηγία 2005/36 προβλέπει τρία συστήματα αναγνωρίσεως: την αυτόματη αναγνώριση για επαγγέλματα των οποίων οι ελάχιστες προϋποθέσεις εκπαιδεύσεως έχουν εναρμονισθεί (κεφάλαιο ΙΙΙ) (στο εξής: αυτόματο σύστημα)· την αναγνώριση επί τη βάσει της επαγγελματικής πείρας για συγκεκριμένες επαγγελματικές δραστηριότητες (κεφάλαιο ΙΙ), και ένα γενικό σύστημα για άλλα νομοθετικώς κατοχυρωμένα επαγγέλματα και επαγγέλματα τα οποία δεν καλύπτονται από τα κεφάλαια ΙΙ και ΙΙΙ ή για τα οποία, υπό την επιφύλαξη εφαρμογής του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36, ο αιτών δεν πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στα κεφάλαια ΙΙ και ΙΙΙ (κεφάλαιο Ι) (στο εξής: γενικό σύστημα).

21. Για τους σκοπούς της υπό κρίση υποθέσεως, το αυτόματο και το γενικό σύστημα πρέπει να περιγραφούν πιο λεπτομερώς.

5 — Βλ. το ανακοινωθέν Τύπου του Συμβουλίου της 6ης Ιουνίου 2005 [9775/05 (Presse 137)], το οποίο είναι διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/misc/85121.pdf. Η οδηγία εκδόθηκε με τη γερμανική και την ελληνική αντιπροσωπεία να ψηφίζουν κατά. Η λουξεμβουργιανή αντιπροσωπεία απείχε.

6 — Άρθρα 40 ΕΚ (νυν 46 ΣΛΕΕ) – ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, 47 ΕΚ (νυν 53 ΣΛΕΕ) – δικαίωμα εγκαταστάσεως και 55 ΕΚ (νυν 62 ΣΛΕΕ) – ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

7 — Βλ. άρθρο 62 της οδηγίας 2005/36.

8 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 9 της οδηγίας 2005/36.

22. Στον τίτλο ΙΙΙ, κεφάλαιο ΙΙΙ, της οδηγίας 2005/36 καθιερώνεται ουσιαστικά η οριζόντια προσέγγιση εναρμονίσεως, ανά επάγγελμα, διαφόρων επαγγελμάτων που καταγράφονται ειδικώς, μεταξύ των οποίων καταλέγονται οι αρχιτέκτονες[9]. Η διέπουσα το συγκεκριμένο κεφάλαιο αρχή είναι απλή: εφόσον ένα πρόσωπο είναι κάτοχος τίτλου εκπαιδεύσεως που περιλαμβάνεται στο παράρτημα V της οδηγίας και εφόσον πληρούνται συγκεκριμένες ελάχιστες απαιτήσεις, το κράτος μέλος οφείλει να αναγνωρίσει τον τίτλο εκπαιδεύσεως και, όσον αφορά την ανάληψη και την άσκηση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων στην επικράτειά του, να παράσχει στον τίτλο αυτό την ίδια ισχύ με τους τίτλους εκπαιδεύσεως που χορηγεί το ίδιο. Όποιος επιθυμεί να ασκήσει την επαγγελματική δραστηριότητα του αρχιτέκτονος οφείλει ως εκ τούτου, δυνάμει του άρθρου 21 της οδηγίας 2005/26, να είναι κάτοχος διπλώματος εκπαιδεύσεως που περιλαμβάνεται στο παράρτημα V, σημείο 5.7, της οδηγίας και να πληροί τις ελάχιστες προϋποθέσεις εκπαιδεύσεως που προβλέπονται στο άρθρο 46 της οδηγίας. Επ' αυτού, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι το προβλεπόμενο στα άρθρα 21, 46 και 49 της οδηγίας 2005/36 σύστημα αυτόματης αναγνωρίσεως, όσον αφορά το επάγγελμα του αρχιτέκτονος, δεν καταλείπει κανένα περιθώριο εκτιμήσεως στα κράτη μέλη[10]. Για τους λόγους αυτούς είναι αυτόματη η αναγνώριση που θεμελιώνεται στον τίτλο ΙΙΙ, κεφάλαιο ΙΙΙ. Αφής στιγμής το ενδιαφερόμενο πρόσωπο πληροί τις προϋποθέσεις, τα κράτη μέλη οφείλουν να του παρέχουν πρόσβαση στο εκάστοτε σχετικό επάγγελμα.

23. Στον τίτλο ΙΙΙ, κεφάλαιο Ι, της οδηγίας 2005/36 θεσπίζεται, κατά το πρότυπο των προηγούμενων γενικών οδηγιών[11], ένα επικουρικό[12] γενικό σύστημα αναγνωρίσεως. Κατά κανόνα, το συγκεκριμένο σύστημα εφαρμόζεται αποκλειστικώς σ' εκείνα τα επαγγέλματα τα οποία δεν εμπίπτουν στο αυτόματο σύστημα, όπως συνάγεται από το άρθρο 10 της οδηγίας 2005/36. Κατ' εξαίρεση σε σχέση με τον εν λόγω κανόνα, το άρθρο 10 ορίζει ότι το γενικό σύστημα έχει εφαρμογή σε ορισμένο αριθμό περιπτώσεων στις οποίες ο αιτών «για συγκεκριμένους και εξαιρετικούς λόγους» δεν πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στον τίτλο ΙΙΙ, κεφάλαια ΙΙ και ΙΙΙ. Οι ουσιαστικές απαιτήσεις του γενικού συστήματος προβλέπονται στα άρθρα 11 επ. της οδηγίας.

Το πραγματικό και νομικό πλαίσιο των προδικαστικών ερωτημάτων

24. Η διάταξη περί παραπομπής περιορίζεται στα σχετικά με την ερμηνεία ορισμένων όρων του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36 ερωτήματα. Πρέπει να υπογραμμιστούν δύο σημεία.

9 — Η οδηγία κατά το μάλλον ή ήττον διατηρεί την προηγούμενη νομική κατάσταση μολονότι καταργεί την οδηγία 85/384/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 10ης Ιουνίου 1985, για την αμοιβαία αναγνώριση των πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων στον τομέα της αρχιτεκτονικής και τη θέσπιση μέτρων για τη διευκόλυνση της πραγματικής άσκησης του δικαιώματος εγκατάστασης και ελεύθερης παροχής υπηρεσιών (ΕΕ L 223, σ. 15).

10 — Βλ. απόφαση Ordre des architectes (C-365/13, EU:C:2014:280, σκέψη 24).

11 — Ως επακόλουθο της πολιτικής ανακάμψεως της κοινής/εσωτερικής αγοράς στα μέσα της δεκαετίας του 1980, είχε προβλεφθεί για τομείς που δεν καλύπτονταν από τη συγκεκριμένη κάθετη προσέγγιση η γενική και οριζόντια προσέγγιση που θέσπιζε για την αναγνώριση γενικές κατευθυντήριες γραμμές. Βλ. οδηγίες 89/48/ΕΟΚ, 92/51/ΕΟΚ και 1999/42/ΕΚ. Η πηγή εμπνεύσεως των εν λόγω οδηγιών ανευρίσκεται στο έγγραφο «Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς», Λευκή Βίβλος που υποβάλλει η Επιτροπή στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, COM(85) 310 τελικό, της 14ης Ιουνίου 1985, σημείο 93.

12 — – Βλ. C. Barnard, *The substantive law of the EU: The four freedoms*, Oxford University Press, 2η έκδ., 2013, σ. 320.

25. Πρώτον, ενώπιον των γερμανικών δικαστηρίων δεν αμφισβητείται ότι ο H. Angerer δεν πληροί τις απαιτήσεις της αυτόματης αναγνωρίσεως. Δεν είναι κάτοχος διπλώματος που περιλαμβάνεται στο παράρτημα V, σημείο 5.7, της οδηγίας 2005/36, και ως εκ τούτου δεν μπορεί, δυνάμει της αρχής της αυτόματης αναγνωρίσεως, να προσδοκά ότι οι αρχές της Βαυαρίας θα τον εγγράψουν ως αρχιτέκτονα στην Βαυαρία [13]. Το Δικαστήριο συνεπώς δεν καλείται να ερμηνεύσει τις διατάξεις που αφορούν το αυτόματο σύστημα [14].

26. Δεύτερον, τα γερμανικά διοικητικά δικαστήρια απεφάνθησαν σε πρώτο και δεύτερο βαθμό ότι ο H. Angerer πληροί τις ουσιαστικές απαιτήσεις του γενικού συστήματος [15]. Η διαπίστωση αυτή δεν φαίνεται να αμφισβητείται από το Bundesverwaltungsgericht, ενώπιον του οποίου ασκήθηκε η αίτηση αναιρέσεως. Το Δικαστήριο συνεπώς δεν καλείται να ερμηνεύσει τις διατάξεις που αφορούν τις ουσιαστικές απαιτήσεις του γενικού συστήματος. Ειδικότερα, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο, στο πλαίσιο της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, να αποφανθεί περί του αν ο τίτλος του «planender Baumeister» που κατέχει κατά το δίκαιο της Αυστρίας ο H. Angerer και η επαγγελματική πείρα του τελευταίου πρέπει να γίνουν δεκτά από τις γερμανικές αρχές βάσει των προϋποθέσεων των άρθρων 11 επ. της οδηγίας 2005/36, προκειμένου να αποκτήσει πρόσβαση στο επάγγελμα του αρχιτέκτονος στη Γερμανία.

27. Το Bundesverwaltungsgericht επιθυμεί απλώς και μόνο να πληροφορηθεί αν το άρθρο 10 της οδηγίας 2005/36 πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι οι εθνικές αρχές δεν επιτρέπεται να εφαρμόσουν το γενικό σύστημα στην υπό κρίση υπόθεση.

Ερώτημα 1: η ερμηνεία των «συγκεκριμένων και εξαιρετικών λόγων» του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36.

28. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί την ερμηνεία των «συγκεκριμένων και εξαιρετικών λόγων» του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36. Ερωτά αν οι περιπτώσεις που καταγράφονται στα στοιχεία α′ έως ζ′ αποτελούν απλώς και μόνο απαρίθμηση των «συγκεκριμένων και εξαιρετικών λόγων» ή αν οι συγκεκριμένοι όροι έχουν κάποια πρόσθετη κανονιστική σημασία. Με άλλα λόγια, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν οι εθνικές αρχές έχουν τη δυνατότητα να αξιολογήσουν κατά πόσον ο τίτλος εκπαιδεύσεως του «planender Baumeister» και η επαγγελματική πείρα του H. Angerer τού επιτρέπουν, βάσει των άρθρων 11 επ. της οδηγίας 2005/36, την πρόσβαση στο επάγγελμα του αρχιτέκτονος στη Γερμανία ή αν οι εθνικές αρχές οφείλουν, πριν αξιολογήσουν τον τίτλο εκπαιδεύσεως που κατέχει, να εξετάσουν αν συντρέχουν «συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι» για τους οποίους ο H. Angerer δεν είναι κάτοχος τίτλου εκπαιδεύσεως αρχιτέκτονος στην Αυστρία.

13 — Κατά το αιτούν δικαστήριο, στις 18 Δεκεμβρίου 2012 –τουτέστιν ενώ ήταν ήδη εκκρεμής ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου η διαδικασία της κύριας δίκης– ο H. Angerer απέκτησε επίσης το πτυχίο του διπλωματούχου μηχανικού – τομέας πολιτικών μηχανικών (κατεύθυνση κατασκευής κτιρίων) [Diplom-Ingenieur, Fachhochschule (FH) της Hochschule für Technik, Wirtschaft und Kultur (HTWK) Leipzig. Leipzig University of Applied Sciences (Πανεπιστήμιο Εφαρμοσμένων Τεχνών Λειψίας)]. Στην υπό κρίση υπόθεση δεν τέθηκε το ερώτημα αν το πτυχίο του πολιτικού μηχανικού θα επέτρεπε στον H. Angerer να επωφεληθεί της αυτόματης αναγνωρίσεως. Συναφώς, θα πρέπει απλώς να υπομνησθεί ότι ο συγκεκριμένος τίτλος δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα V, σημείο 5.7, της οδηγίας 2005/36. Το ερώτημα του κατά πόσον το επάγγελμα του «Bauingenieur» εμπίπτει παρά ταύτα στο αυτόματο σύστημα (αυτή φαίνεται πως είναι η άποψη των Kluth, W., και Rieger, F., «Die neue EU-Berufsanerkennungsrichtlinie – Regelungsgehalt und Auswirkungen für Berufsangehörige und Berufsorganisationen», *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, 2005, σ. 486-492, ειδικότερα σ. 488) δεν είναι, συνακόλουθα, κρίσιμο στην παρούσα ένδικη διαφορά.

14 — Άρθρα 21 επ. και 46 επ. της οδηγίας 2005/36.

15 — Άρθρα 11 επ. της οδηγίας 2005/36. Επ’ αυτού, το διοικητικό εφετείο του Μονάχου, επικυρώνοντας προηγούμενη απόφαση του διοικητικού πρωτοδικείου του Μονάχου, έχει κρίνει ήδη ότι πληρούνται οι όροι του άρθρου 13, παράγραφος 3, σε συνδυασμό με το άρθρο 11, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2005/36· βλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2011 – 22 B 10.2360, σημείο 33, η οποία είναι διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://openjur.de/u/493661.html.

Γραμματική και συστηματική ερμηνεία του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36.

29. Όπως προαναφέρθηκε, σύμφωνα με το άρθρο 10, το γενικό σύστημα αναγνωρίσεως των τίτλων εκπαιδεύσεως εφαρμόζεται σε όλα τα επαγγέλματα τα οποία δεν καλύπτονται από τα κεφάλαια ΙΙ και ΙΙΙ του τίτλου ΙΙΙ (ελευθερία εγκαταστάσεως) και στις ακόλουθες περιπτώσεις στις οποίες ο αιτών, για *συγκεκριμένους και εξαιρετικούς λόγους*, δεν πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στα εν λόγω κεφάλαια. Οι «ακόλουθες περιπτώσεις» είναι όσες περιλαμβάνονται στα στοιχεία α′ έως ζ′.

30. Ο χαρακτήρας των συγκεκριμένων στοιχείων είναι διαφορετικός. Ειδικότερα, τα στοιχεία α′ και β′ σχετίζονται με την επαγγελματική πείρα ή πρακτική, ενώ τα στοιχεία γ′, δ′, ε′, και στ′ αφορούν συγκεκριμένους τίτλους εκπαιδεύσεως. Το στοιχείο ζ′ είναι τελείως διαφορετικής φύσεως: αφορά διακινούμενους εργαζομένους κατόχους τίτλων που χορηγήθηκαν από τρίτη χώρα.

31. Από τη θέση της φράσεως «συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι» στην αρχή ακριβώς του άρθρου 10, τουτέστιν πριν από την απαρίθμηση των στοιχείων α′ έως ζ′[16], προκύπτει, κατά την άποψή μου, ότι η επίμαχη φράση πρέπει να έχει το ίδιο νόημα για καθένα από τα στοιχεία α′ έως ζ′ που ακολουθούν. Σε διαφορετική περίπτωση, ο νομοθέτης θα έπρεπε να έχει προβλέψει ώστε σε κάθε στοιχείο να περιλαμβάνεται αυτοτελώς η συγκεκριμένη διατύπωση, η οποία θα έπρεπε να προσαρμόζεται στις ειδικές ανάγκες ενός εκάστου στοιχείου.

32. Η διαπίστωση αυτή μας ωθεί να θέσουμε το ερώτημα αν τα στοιχεία α′ έως ζ′ του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36 συνιστούν αυτά καθαυτά τους λόγους για τους οποίους το γενικό σύστημα πρέπει να εφαρμόζεται ή αν πρέπει να συντρέχουν πρόσθετοι λόγοι.

33. Ας εξετάσουμε λεπτομερέστερα την έννοια «λόγος». Σύμφωνα με το Oxford Advanced Learner's Dictionary ως λόγος ορίζεται «η αιτία ή εξήγηση γεγονότος ή πράξεως»[17]. Το Cambridge Advanced Learner's Dictionary προβλέπει παρόμοιο ορισμό: «αιτία συμβάντος ή καταστάσεως ή οτιδήποτε συνιστά δικαιολογία ή εξήγηση»[18]. Στοιχείο-κλειδί των συγκεκριμένων ορισμών, κατά την αντίληψή μου, είναι αυτό της εξηγήσεως. Κάθε «λόγος» παρέχει εξ ορισμού μιαν εξήγηση.

34. Εκ πρώτης όψεως, το γράμμα του άρθρου 10 φαίνεται να συνηγορεί υπέρ της θέσεως ότι οι «συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι» απαιτούν πρόσθετα στοιχεία, όπως εξήγηση του γιατί οι προϋποθέσεις που προβλέπονται στα κεφάλαια ΙΙ και ΙΙΙ δεν πληρούνται στις περιπτώσεις του άρθρου 10, στοιχεία α′ έως ζ′. Πράγματι, κατά στενή γραμματική ερμηνεία, τα στοιχεία α′ έως ζ′ μόλις και μετά βίας εμπίπτουν στην έννοια «λόγοι»[19]. Στην περίπτωση ενός αρχιτέκτονος του στοιχείου γ′, θα απαιτείτο μιαν εξήγηση γιατί το ενδιαφερόμενο πρόσωπο κατέχει τίτλο εκπαιδεύσεως που δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα V, σημείο 5.7[20].

35. Το αιτούν δικαστήριο κλίνει υπέρ μιας τέτοιας ερμηνείας. Κατά την κρίση του, όσον αφορά τους αρχιτέκτονες, πρέπει σωρευτικώς να πληρούνται δύο προϋποθέσεις: πρώτον, ο αιτών να είναι κάτοχος τίτλου εκπαιδεύσεως που δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα V, σημείο 5.7, και, δεύτερο, το γεγονός αυτό να οφείλεται σε «συγκεκριμένους και εξαιρετικούς λόγους».

36. Παρά ταύτα, δεν πείθομαι από τη συλλογιστική αυτή.

16 — Εκτός παρενθέσεως, όπως θα λεγόταν στο πεδίο των μαθηματικών.

17 — Ο ορισμός είναι διαθέσιμος στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/reason_1.

18 — Ο ορισμός είναι διαθέσιμος στην ηλεκτρονική διεύθυνση: http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/reason.

19 — Πρέπει να επισημανθεί ότι κατά την απόδοση του άρθρου 10 σε άλλες γλώσσες χρησιμοποιείται άλλοτε ο ενικός και άλλοτε ο πληθυντικός αριθμός. Για παράδειγμα, ο πληθυντικός αριθμός: «aus […] Gründen» (DE), «põhjustel» (ET), «dėl [...] priežasčių» (LT), «z przyczyn» (PL)· ο ενικός αριθμός: «por una razón» (ES), «pour un motif» (FR), «per una ragione» (IT).

20 — Όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, τούτο θα σήμαινε ότι ο H. Angerer θα όφειλε να εξηγήσει τον λόγο για τον οποίο είναι κάτοχος του τίτλου του «planender Baumeister» κατά το αυστριακό δίκαιο. Το ερώτημα το οποίο θα ανέκυπτε στη συνέχεια θα ήταν αν οι «συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι» πρέπει να έχουν αντικειμενική ή υποκειμενική έννοια.

37. Αν γίνει δεκτό ότι οι «συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι» έχουν το ίδιο νόημα στα στοιχεία α′ έως ζ′, θα γίνει γρήγορα αντιληπτό ότι είναι σχεδόν αδύνατη η θέσπιση ενός κοινού ορισμού. Για παράδειγμα, το στοιχείο ζ′, σύμφωνα με το οποίο το γενικό σύστημα τυγχάνει εφαρμογής όταν ο αιτών, ο οποίος για συγκεκριμένους και εξαιρετικούς λόγους δεν πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στα κεφάλαια ΙΙ και ΙΙΙ, είναι διακινούμενος εργαζόμενος που πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας. Η εν λόγω διάταξη διευκρινίζει ότι εξομοιώνεται προς τίτλο εκπαιδεύσεως κάθε τίτλος που χορηγείται από τρίτη χώρα, εφόσον ο κάτοχός του διαθέτει στο συγκεκριμένο επάγγελμα τριετή επαγγελματική πείρα στο έδαφος του κράτους μέλους το οποίο αναγνώρισε τον εν λόγω τίτλο σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, και εφόσον η επαγγελματική αυτή πείρα πιστοποιείται από το εν λόγω κράτος μέλος. Κατόπιν τούτου, είναι άραγε εύλογο να αναμένεται αυτός ο οποίος έλαβε τον τίτλο εκπαιδεύσεως από τρίτη χώρα να υποχρεωθεί να αναπτύξει συγκεκριμένους και εξαιρετικούς λόγους για τους οποίους έλαβε από αυτήν τον συγκεκριμένο τίτλο; Η απάντηση είναι, ασφαλώς, «όχι». Αυτό το οποίο είναι «συγκεκριμένο και εξαιρετικό» στην περίπτωση αυτή είναι το *γεγονός* ότι ο τίτλος εκπαιδεύσεως χορηγήθηκε από τρίτη χώρα, και όχι ο *λόγος* για τον οποίο χορηγήθηκε από αυτήν.

38. Δυσκολεύομαι πολύ να φανταστώ πώς θα ήταν δυνατόν οι «συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι» να έχουν μια πρόσθετη σημασία όσον αφορά τα λοιπά στοιχεία όταν δεν τη διαθέτουν αναφορικά με το στοιχείο ζ′ [21].

39. Με άλλα λόγια, ακόμη κι αν αντιλαμβάνομαι ότι στην περίπτωση των αρχιτεκτόνων του στοιχείου γ′ είναι θεωρητικώς δυνατό να νοηθούν συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι για τους οποίους ένας διακινούμενος εργαζόμενος είναι κάτοχος τίτλου εκπαιδεύσεως που δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα V, σημείο 5.7, της οδηγίας 2005/36 [22], θα ήμουν επιφυλακτική στο να προσδοθεί ένα επιπλέον νόημα στους «συγκεκριμένους και εξαιρετικούς λόγους» για καθένα από τα στοιχεία α′ έως ζ′.

Το ιστορικό της θεσπίσεως του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36

40. Ανατρέχοντας στο ιστορικό της θεσπίσεως της οδηγίας, προκύπτει ότι η αρχική πρόταση της Επιτροπής [23] αναφορικά με το άρθρο 10 ήταν σύντομη και εύστοχη. Συγκεκριμένα, έχει ως εξής: «Το παρόν κεφάλαιο εφαρμόζεται σε όλα τα επαγγέλματα που δεν καλύπτονται από τα κεφάλαια ΙΙ και ΙΙΙ του παρόντος τίτλου, *καθώς και στις περιπτώσεις όπου ο αιτών δεν πληροί τους όρους που προβλέπονται στα εν λόγω κεφάλαια*» [24]. Συνεπώς, σύμφωνα με την πρόταση αυτή, οσάκις δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις αυτόματης αναγνωρίσεως, εφαρμοζόταν κατ' αρχήν ακόμη το γενικό σύστημα.

41. Το Κοινοβούλιο δεν προέβαλε αντιρρήσεις ως προς τη συγκεκριμένη διατύπωση και για τον λόγο αυτό δεν πρότεινε, κατά την πρώτη ανάγνωση, τροποποίηση του άρθρου 10 [25].

42. Για το Συμβούλιο, ωστόσο, η πρόταση της Επιτροπής ήταν υπέρμετρα ευρεία. Στην κοινή του θέση, θεώρησε ότι η συγκεκριμένη επέκταση του γενικού συστήματος θα πρέπει να εφαρμόζεται μόνο στα επαγγέλματα που δεν καλύπτονται από τα κεφάλαια ΙΙ και ΙΙΙ του τίτλου ΙΙΙ καθώς και «στις ειδικές περιπτώσεις που απαριθμούνται στο *άρθρο 10, στοιχεία α′ έως ζ′*, της κοινής θέσης, στις οποίες

21 — Για αυτόν ακριβώς τον λόγο οι όροι «καταστάσεις» ή «περιπτώσεις» θα ήταν πιο κατάλληλοι από τον όρο «λόγοι».

22 — Ως αντικειμενικός λόγος νοείται, για παράδειγμα, η εκ παραδρομής παράλειψη να συμπεριλάβει ο νομοθέτης της Ένωσης έναν τίτλο στο παράρτημα V, σημείο 5.7, ενώ ως υποκειμενικός οι ειδικότερες και εξαιρετικές οικογενειακές περιστάσεις οι οποίες επέτρεψαν στον αιτούντα να λάβει απλώς τίτλο που δεν περιλαμβάνεται στο παράρτημα, αντί ενός ο οποίος περιλαμβάνεται σ' αυτό.

23 — Βλ. πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, COM(2002) 119 τελικό, ΕΕ 2002, C 181 E, σ. 183, ιδίως σ. 188.

24 — Η υπογράμμιση δική μου.

25 — Βλ. νομοθετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 11ης Φεβρουαρίου 2004 σχετικά με την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων [(COM(2002) 119 – C5-0113/2002 – 2002/0061(COD)], ΕΕ 2004, C 97 E, σ. 230.

ο αιτών, ενώ ανήκει σε επάγγελμα καλυπτόμενο από τα εν λόγω κεφάλαια, για συγκεκριμένους και εξαιρετικούς λόγους, δεν πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται σε αυτά»[26]. Η κοινή θέση προβλέπει περαιτέρω ότι «[ο]ι περιπτώσεις που απαριθμούνται αφορούν καταστάσεις που καλύπτονται από τη Συνθήκη σύμφωνα με την ερμηνεία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου καθώς και καταστάσεις υποκείμενες σε ειδικές λύσεις δυνάμει υφισταμένων οδηγιών»[27].

43. Η Επιτροπή έκανε δεκτή με τη σειρά της τη συγκεκριμένη αντιπρόταση, δηλώνοντας ότι η κοινή θέση διευκρίνισε την πρότασή της όσον αφορά τις περιπτώσεις επικουρικής εφαρμογής του γενικού συστήματος αναγνωρίσεως, απαριθμώντας τις ειδικές περιπτώσεις για τις οποίες, προς το παρόν, ίσχυαν είτε ad hoc κανόνες είτε διατάξεις της Συνθήκης είτε το γενικό σύστημα αναγνωρίσεως. Η Επιτροπή δήλωσε περαιτέρω ότι «[η] διευκρίνιση αυτή δεν επιφέρει καμία ουσιαστική αλλαγή»[28].

44. Διατηρώ ωστόσο αμφιβολίες όσον αφορά την ακρίβεια της τελευταίας αυτής δηλώσεως, αφής στιγμής η κοινή θέση του Συμβουλίου έχει ως αποτέλεσμα να μην εφαρμόζεται το γενικό σύστημα σε όλες τις περιπτώσεις. Ωστόσο, είναι σαφές, κατά τη γνώμη μου, ότι ο κύριος σκοπός του νομοθέτη της Ένωσης ήταν να περιορίσει τις ειδικές περιπτώσεις στις εξαιρετικές περιπτώσεις των στοιχείων α′ έως ζ′, τουτέστιν σε όσες καλύπτονται ήδη από τη Συνθήκη, όπως η τελευταία ερμηνεύεται από το Δικαστήριο, και τις υφιστάμενες οδηγίες. Η ιδέα ήταν να μην απαιτούνται για την εφαρμογή του γενικού συστήματος επιπλέον κριτήρια πέραν των στοιχείων α′ έως ζ′, τα οποία θα έβρισκαν έρεισμα στην έννοια των «συγκεκριμένων και εξαιρετικών λόγων».

Ερμηνεία του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36 υπό το πρίσμα του άρθρου 49 ΣΛΕΕ

45. Η συγκεκριμένη ερμηνευτική προσέγγιση του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36 επιβεβαιώνεται περαιτέρω από την ερμηνεία του υπό το πρίσμα του άρθρου 49 ΣΛΕΕ[29].

46. Με την απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας[30], η οποία εκδόθηκε επί υποθέσεως αφορώσας φαρμακοποιούς, το Δικαστήριο έκρινε ότι το δικαίωμα αναγνωρίσεως των διπλωμάτων διασφαλίζεται ως έκφραση του θεμελιώδους δικαιώματος της ελευθερίας εγκαταστάσεως[31]. Δεν βλέπω κανένα λόγο για τον οποίο να μην ισχύει το ίδιο στην περίπτωση των αρχιτεκτόνων. Συνεπώς η οδηγία 2005/36 πρέπει να ερμηνεύεται με γνώμονα τη διάταξη της Συνθήκης περί ελευθερίας εγκαταστάσεως.

47. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνω στο Δικαστήριο να ανατρέξει στη ratio της αποφάσεως Dreessen[32].

48. Η εν λόγω υπόθεση αφορούσε Βέλγο υπήκοο ο οποίος είχε λάβει δίπλωμα πολιτικού μηχανικού στη Γερμανία, είχε εργαστεί ως μισθωτός σε διάφορα αρχιτεκτονικά γραφεία της Λιέγης (Βέλγιο) και επιζήτησε την εγγραφή του στα μητρώα του συλλόγου αρχιτεκτόνων της περιφέρειας της Λιέγης προκειμένου να ασκήσει τη δραστηριότητα του αρχιτέκτονος ως ανεξάρτητος επαγγελματίας. Η αίτησή του είχε απορριφθεί με την αιτιολογία ότι το πτυχίο του δεν αντιστοιχούσε σε δίπλωμα χορηγηθέν από τμήμα αρχιτεκτονικής κατά την έννοια της οδηγίας 85/34 και, επομένως, δεν ενέπιπτε σε αυτήν. Το Δικαστήριο έκρινε ότι σε μια τέτοια περίπτωση εφαρμόζεται το άρθρο της Συνθήκης περί

26 — Βλ. κοινή θέση που καθορίστηκε από το Συμβούλιο στις 21 Δεκεμβρίου 2004 για τη θέσπιση της οδηγίας 2005/…/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, ΕΕ 2005, C 58 E, σ. 1, ιδίως σ. 122.

27 — Όπ.π., σ. 123.

28 — Βλ. ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο της 6ης Ιανουαρίου 2005 σύμφωνα με το άρθρο 251, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της συνθήκης ΕΚ σχετικά με την κοινή θέση που καθόρισε το Συμβούλιο σχετικά με την έκδοση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, COM(2004) 853 τελικό, σ. 7.

29 — Το άρθρο 49 ΣΛΕΕ αποτελεί τον *θεμελιώδη κανόνα* του δικαιώματος εγκαταστάσεως, κατά την ακριβόλογη ορολογία του P.-C. Müller-Graff, σε R. Streinz, *EUV/AEUV*, Beck, 2η έκδ., Μόναχο 2012, άρθρο 49 ΣΛΕΕ, σημείο 1.

30 — C-39/07, EU:C:2008:265.

31 — Βλ. απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας (EU:C:2008:265, σκέψη 37).

32 — C-31/00, EU:C:2002:35.

εγκαταστάσεως. Κατά την κρίση του, οι οδηγίες περί αναγνωρίσεως δεν αποσκοπούσαν στη δυσχέρανση της αναγνωρίσεως τέτοιων πτυχίων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων σε περιπτώσεις που δεν καλύπτονται από τις οδηγίες αυτές[33]. Οι εθνικές αρχές, ως εκ τούτου, είχαν την υποχρέωση να εξετάσουν την αίτηση του N. Dreessen.

49. Η ερμηνεία του άρθρου 49 ΣΛΕΕ από το Δικαστήριο όσον αφορά τις περιπτώσεις που δεν καλύπτονται από τις σχετικές οδηγίες ισχύει, φρονώ, *κατά μείζονα λόγο* όταν ανακύπτει ζήτημα ερμηνείας διατάξεως της οδηγίας 2005/36. Αυτό που κρατώ από την απόφαση Dreessen για τις ανάγκες της υπό κρίση υποθέσεως είναι το εξής: το άρθρο 10, στοιχείο γ′, της οδηγίας πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο σύμφωνο με τις Συνθήκες, και ειδικότερα με το δικαίωμα εγκαταστάσεως, υπό την έννοια ότι δεν θα πρέπει να εμποδίζονται οι εθνικές αρχές να επεξεργάζονται μιαν αίτηση και να εξετάζουν κατά πόσον πληρούνται οι ουσιαστικές απαιτήσεις του γενικού συστήματος αναγνωρίσεως στην περίπτωση ενός αρχιτέκτονος. Το άρθρο 10, στοιχείο γ′, δεν θα πρέπει να δυσχεραίνει τη συγκεκριμένη αξιολόγηση. Τούτο δεν σημαίνει ότι οι εθνικές αρχές υποχρεούνται να αναγνωρίσουν το δίπλωμα του H. Angerer, και δεν πρόκειται άλλωστε περί αυτού εν προκειμένω. Σημαίνει απλώς ότι οι εθνικές αρχές θα πρέπει να μπορούν να εξετάσουν κατά πόσον ο τίτλος και η επαγγελματική πείρα του H. Angerer ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των άρθρων 11 επ. της οδηγίας 2005/36.

Απάντηση στο ερώτημα 1

50. Ως εκ τούτου, φρονώ ότι η φράση «συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι» του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36 χρησιμεύει απλώς και μόνον ως εισαγωγή στα στοιχεία α′ έως ζ′ του άρθρου αυτού. Δεν διαθέτει οιαδήποτε κανονιστική αξία πέραν των περιπτώσεων που περιλαμβάνονται στα στοιχεία α′ έως ζ′. Για τον λόγο αυτό, προτείνω να δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι η φράση «συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι» του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36 παραπέμπει αποκλειστικώς στα στοιχεία α′ έως ζ′ του άρθρου αυτού. Ο αιτών δεν υποχρεούται να επικαλεστεί «συγκεκριμένους και εξαιρετικούς λόγους» πέραν των διαλαμβανόμενων στο άρθρο 10, στοιχεία α′ έως ζ′.

Ερώτημα 2: η ερμηνεία της έννοιας «αρχιτέκτονες» του άρθρου 10, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2005/36.

51. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να αποσαφηνιστεί το νόημα της έννοιας «αρχιτέκτονες» του άρθρου 10, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2005/36. Ερωτά κατά πόσον είναι υποχρεωτικό για το ενδιαφερόμενο πρόσωπο να έχει ασκήσει καλλιτεχνικές, πολεοδομικές, οικονομικές δραστηριότητες και ενδεχομένως δραστηριότητες συντηρήσεως μνημείων και, γενικότερα, ζητεί να διευκρινισθούν τα κριτήρια σύμφωνα με οποία ορίζεται ποιος είναι αρχιτέκτων.

52. Κατά την άποψη της επιτροπής εγγραφών, η έννοια του αρχιτέκτονος προϋποθέτει ότι στο πρόσωπο εκείνου που φιλοδοξεί να αναγνωριστεί ως αρχιτέκτων βάσει του γενικού συστήματος αναγνωρίσεως συντρέχουν συγκεκριμένες ελάχιστες απαιτήσεις. Όσον αφορά τις προϋποθέσεις αυτές, το άρθρο 46 της οδηγίας 2005/36 μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως νομική βάση.

53. Είμαι της γνώμης ότι η έννοια «αρχιτέκτονες» του άρθρου 10, στοιχείο γ′, υποδηλώνει απλώς το επάγγελμα στο οποίο ο αιτών ζητεί πρόσβαση. Η οδηγία 2005/36 δεν δίδει νομοθετικό ορισμό του τι είναι ένας αρχιτέκτονας –ούτε κατά το αυτόματο ούτε κατά το γενικό σύστημα.

33 — Βλ. απόφαση Dreessen (EU:C:2002:35, σκέψη 26).

54. Πράγματι στο άρθρο 46 της οδηγίας 2005/36 –όπως και στο άρθρο 3 της οδηγίας 85/384[34]–, με τίτλο «Εκπαίδευση αρχιτεκτόνων», προβλέπεται λεπτομερώς τι είδη γνώσεως, δεξιοτήτων και ικανοτήτων πρέπει να έχει αποκτήσει ο ενδιαφερόμενος κατά τις σπουδές του στην αρχιτεκτονική προκειμένου να αναγνωριστεί η εκπαίδευσή του κατά το αυτόματο σύστημα. Τούτο ωστόσο δεν σημαίνει ότι η οδηγία επιχειρεί να ορίσει ποιος θεωρείται αρχιτέκτων.

55. Πράγματι, όσον αφορά την οδηγία 85/384, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας, προσδιορίζοντας το πεδίο εφαρμογής της[35], δεν αποσκοπούσε στον νομικό ορισμό των δραστηριοτήτων στον τομέα της αρχιτεκτονικής και για τον λόγο αυτόν εναπόκειτο στην εθνική νομοθεσία του κράτους μέλους υποδοχής να ορίσει τις δραστηριότητες που εμπίπτουν στον εν λόγω τομέα[36]. Οι συγκεκριμένες διαπιστώσεις του Δικαστηρίου αφορούν το νυν αυτόματο σύστημα[37].

56. Φρονώ ότι, εφόσον η οδηγία δεν αποπειράται καν να ορίσει το ποιος θεωρείται αρχιτέκτων κατά το αυτόματο σύστημα, δεν μπορεί να επιχειρήσει το ίδιο, *κατά μείζονα λόγο*, για το γενικό σύστημα.

57. Επιπροσθέτως, θα πρότεινα στο Δικαστήριο να μην ερμηνεύσει τις απαιτήσεις του άρθρου 46, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/36 με γνώμονα την έννοια «αρχιτέκτονες» του άρθρου 10, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2005/36. Τούτο θα είχε ως αποτέλεσμα να εξαρτάται η εφαρμογή του γενικού συστήματος από το αν πληρούνται τα κριτήρια του αυτόματου συστήματος. Με τον τρόπο αυτό θα εισάγονταν «διά της πλαγίας οδού» στο γενικό σύστημα έννοιες του αυτόματου συστήματος. Τελικώς, θα αδρανούσε η εφαρμογή του γενικού συστήματος.

58. Ως εκ τούτου, θα ήμουν ιδιαιτέρως επιφυλακτική έναντι μιας υπέρμετρα στενής ερμηνείας της έννοιας «αρχιτέκτονες» του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36. Το κατά πόσον ένα πρόσωπο πρέπει να λάβει σύμφωνα με το γενικό σύστημα την άδεια να ασκεί το επάγγελμα του αρχιτέκτονος απόκειται στις αρχές του κράτους μέλους, κατόπιν εφαρμογής εκ μέρους των αρχών αυτών των προϋποθέσεων των άρθρων 11 επ. και διενέργειας της προβλεπόμενης βάσει των άρθρων αυτών αξιολογήσεώς τους. Εάν ο όρος «αρχιτέκτονες» συνοδευόταν από υπερβολικά πολλές απαιτήσεις, θα υπήρχε ο κίνδυνος να προκαταλαμβάνεται τρόπον τινά η αξιολόγηση που οφείλουν να διενεργούν οι εθνικές αρχές.

59. Ο όρος «αρχιτέκτονες» του άρθρου 10, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2005/36 δεν έχει την έννοια ότι οι εθνικές αρχές υπέχουν την υποχρέωση να αναζητούν επιπλέον κριτήρια που πρέπει να πληροί κάθε πρόσωπο αιτούμενο αναγνώριση κατά το γενικό σύστημα. Στο σημείο αυτό της οδηγίας, το άρθρο 10, στοιχείο γ′, δεν εμποδίζει τις εθνικές αρχές να διαπιστώνουν αν το ενδιαφερόμενο πρόσωπο πληροί τις προϋποθέσεις για αναγνώριση κατά το γενικό σύστημα. Φρονώ ότι οι εθνικές αρχές μπορούν να εφαρμόζουν το γενικό σύστημα αναγνωρίσεως.

60. Συνεπώς, η απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είναι ότι η έννοια «αρχιτέκτονες» του άρθρου 10, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2005/36 παραπέμπει στο επάγγελμα στο οποίο ο αιτών ζητεί πρόσβαση. Η εν λόγω έννοια δεν πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο που περιορίζει το πεδίο εφαρμογής του συστήματος αναγνωρίσεως των τίτλων εκπαιδεύσεως βάσει του τίτλου ΙΙΙ, κεφάλαιο Ι, της οδηγίας 2005/36.

34 — Το γράμμα του άρθρου 46, παράγραφος 1, της οδηγίας 2005/36 είναι κατ' ουσίαν ταυτόσημο με το γράμμα του άρθρου 3 της οδηγίας 85/384.

35 — Το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγία 85/384 έχει ως εξής: «Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, ως δραστηριότητες στον τομέα της αρχιτεκτονικής νοούνται οι δραστηριότητες που ασκούνται, συνήθως, με τον επαγγελματικό τίτλο του αρχιτέκτονα».

36 — Βλ. απόφαση Ordine degli Ingegneri di Verona e Provincia κ.λπ. (C-111/12, EU:C:2013:100, σκέψη 42). Βλ. επίσης διάταξη Mosconi και Ordine degli Ingegneri di Verona e Provincia (C-3/02, EU:C:2004:224, σκέψη 45). Στο ίδιο πνεύμα, ο γενικός εισαγγελέας P. Léger διαπίστωσε στις προτάσεις του της 17ης Μαΐου 2001 επί της υποθέσεως Dreessen (C-31/00, EU:C:2001:285, σημείο 4) τα ακόλουθα: «Σκοπός της οδηγίας δεν είναι η εναρμόνιση των εθνικών κανόνων στον τομέα της αρχιτεκτονικής. Δεν ορίζει ποιος θεωρείται ως αρχιτέκτων. Ακόμη, δεν προβλέπει ουσιαστικά κριτήρια προς οριοθέτηση του επαγγέλματος».

37 — Αφής στιγμής η οδηγία 85/384 προέβλεπε μόνον αυτόματο σύστημα, όπως έχει ήδη επισημανθεί ανωτέρω.

Πρόταση

61. Κατόπιν όλων των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υποβλήθηκαν από το Bundesverwaltungsgericht ως εξής:

1) Η φράση «συγκεκριμένοι και εξαιρετικοί λόγοι» του άρθρου 10 της οδηγίας 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, παραπέμπει αποκλειστικώς στα στοιχεία α′ έως ζ′ του άρθρου αυτού. Ο αιτών δεν υποχρεούται να επικαλεστεί «συγκεκριμένους και εξαιρετικούς λόγους» πέραν των διαλαμβανόμενων στο άρθρο 10, στοιχεία α′ έως ζ′.

2) Η έννοια «αρχιτέκτονες» του άρθρου 10, στοιχείο γ′, της οδηγίας 2005/36 παραπέμπει στο επάγγελμα στο οποίο ο αιτών ζητεί πρόσβαση. Η εν λόγω έννοια δεν πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο που περιορίζει το πεδίο εφαρμογής του συστήματος αναγνωρίσεως των τίτλων εκπαιδεύσεως βάσει του τίτλου ΙΙΙ, κεφάλαιο Ι, της οδηγίας 2005/36.